

ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Умови сучасного суспільного життя, запити і потреби соціуму в цілому й окремих індивідів зокрема, вимагають оновленої освіти, здобуття якої допоможе особистості ефективно реалізуватися у сучасному світі. Саме тому, головним завданням модернізації освіти початку XXI століття є підвищення рівня її якості. Це зумовлює пошук шляхів оптимізації змісту, технологій, методів, форм організації освітнього процесу тощо. Щодо спеціальності “соціальна педагогіка”, то водночас із зазначеною загальною тенденцією слід враховувати вимоги наступної: етап становлення і розвитку спеціальності одним з основних завдань фахової підготовки майбутніх соціальних педагогів визначає впровадження інноваційних методик, технік з ціллю формування суспільного запиту на кваліфіковану допомогу спеціалістів соціальної сфери. За такого підходу майбутні соціальні педагоги в ході вирішення нагальних соціальних проблем мають бути готовими до використання новітніх технологій як засобу їх професійної самореалізації.

Закономірно постає завдання – надати майбутнім соціальним педагогам необхідний багаж знань, щодо змісту й технологій соціально-спрямованої проектної діяльності.

Аналіз публікацій і досліджень, в яких започатковано розв’язання даної проблеми... Вивчення педагогічних, психологічних джерел з окресленої проблеми дозволило встановити, що в Україні теоретичні засади підготовки соціальних педагогів до проектної діяльності ще не досліджувалися.

Аналіз педагогічної літератури дозволяє зробити висновок, що метод проектів, як педагогічна категорія виник на початку XX століття у Сполучених Штатах Америки. У 1911 році Бюро виховання узаконило термін “проект”. З цього моменту він набуває широкого використання в педагогічній практиці як метод навчання. В основу методу проектів покладені педагогічні концепції американського філософа та педагога Дж. Дьюї, фундаментальною основою яких була філософія прагматизму. В якості провідної ідеї прагматизму Дьюї визнавав твердження про те, що значення тієї чи іншої ідеї може бути встановлено лише в результаті її практичного застосування. Він також визначив основний принцип навчання в Прагматичній педагогіці – “навчання через дію” [5, с.6].

Докладніше метод проектів обґрунтував американський педагог В.Кіппатрик. Під методом проектів він розумів “зацікавлену цілеспрямовану діяльність учнів, пов’язану з вирішенням будь-якого шкільного завдання в реальному життєвому оточенні” [5, с.6].

Проектне навчання привертало увагу і радянських педагогів (Н.К.Крупська, П.П.Блонський, С.Т.Шацький, Є.Г.Кагаров, А.С.Макаренко та ін.) на початку XX століття. Такий інтерес до даного методу був зумовлений наступними факторами: 1) соціальним замовленням тогочасного суспільства на виховання активної, самостійної, творчо мислячої людини; 2) принципом зв’язку школи з життям за допомогою активної участі школярів у перетворюючій діяльності, пов’язаній зі змінами навколишнього середовища, насамперед – у різних видах суспільно-корисної праці. На той час під методом проектів розуміли “всеосяжну форму шкільної роботи, що органічно включає в себе і Дальтон-план, і комплексну систему, і дослідницький метод” [3, с.8].

Науковці сучасності також приділяють увагу вивченню певних аспектів проектної діяльності. Так, роботу над тематичними проектами в ході вивчення предметів гуманітарного та природничого циклів досліджувала І.Гольдріна [3]. Особливості моніторингу соціальних проектів і програм вивчала О.Балакірева [1]. Специфіку та принципи проектної діяльності в територіальній громаді аналізували О.Безпалько, Т.Семігіна [2, с.9]. Елементи теорії і практики використання методу проектів в процесі професійної підготовки педагога у вищій школі висвітлили В.Левченко, П.Петрова [5].

Як бачимо, одна частина науковців зорієнтувала свою увагу на дослідженні специфіки навчальних проектів, друга – на аналізі процесу соціального проектування.

Формулювання цілей статті... Завданням нашого дослідження стало визначення, на основі аналізу сучасних досліджень в галузі проектної діяльності, обсягу і змісту базових знань з основ проектної діяльності, що допоможуть майбутнім соціальним педагогам як в процесі професійного становлення, так і в процесі самоорганізації професійної діяльності в умовах реальних потреб сучасної соціальної практики.

Виклад основного матеріалу дослідження... Поняття “проектна діяльність” у педагогічній науці трактується по-різному, що пов’язано з різноманітними підходами до аналізу базових понять “діяльність” та “проект”.

Загалом можна виділити кілька підходів, щодо трактування поняття “діяльність”. На нашу думку, найбільш доцільними в аспекті розгляду змісту поняття діяльності в процесі підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації та здійснення проектів є наступні підходи:

1) визначення діяльності як найважливішої форми прояву активного відношення людини до оточуючої дійсності [6, с.710];

2) трактування діяльності як способу буття людини в світі, здатність її вносити в дійсність зміни [4, с.98];

3) розгляд діяльності як активної, динамічної форми взаємодії суб'єкта зі світом, яка спрямована на творче його перетворення та має усвідомлений і цілеспрямований характер [5, с.4].

Щодо трактування змісту поняття "проект", можемо визначити наступні напрями, що наявні в обізі вітчизняної сучасної науки:

1) розуміння проекту як сміливих та оригінальних починань в області інтелектуальної чи практичної діяльності людини, що символізує новизну та нестандартність підходів при вирішенні будь-яких завдань – А.Самохіна [8, с.22-23];

2) визначення проекту як уявлення про результат діяльності що змінюється в процесі цілеспрямованого перетворення заданих умов на продукт – В.О.Моляко [2, с.68];

3) трактування проекту як сукупності скоординованих дій із певними точками відліку та закінчення з метою досягнення певних цілей з встановленими строками, витратами та параметрами виконання – О.Безпалько [2, с.69].

На нашу думку, найбільш цілісним та лаконічним є розуміння проекту як унікальної діяльності, що передбачає скоординоване виконання взаємопов'язаних дій для досягнення конкретних цілей в умовах часових та ресурсних обмежень. Адже унікальність, з нашої точки зору виступає провідним критерієм власне проектної (у пер. з лат. ("projectus") означає "кинутий вперед; задум, план") діяльності.

Керуючись даним визначенням, можемо охарактеризувати наступні критерії проекту:

1) Спрямованість на досягнення цілі:

- формулювання цілі, що є адекватною розв'язуваній проблемі у ході проекту;
- постановка завдань.

2) Скоординоване виконання взаємозалежних дій:

- очевидний взаємозв'язок дій (наприклад – технологічний);
- залежність терміну виконання одних задач від інших.

3) Обмеженість у часі:

- проект має чітко регламентовані часові рамки, незмінні не дивлячись на можливі ускладнення і невдачі у процесі його впровадження;
- проект як система діяльності існує рівно стільки часу, скільки потрібно для отримання кінцевого результату.

4) Унікальність:

- відмінність проекту від звичної діяльності;
- відносність унікальності;
- ризик і невизначеність при здійсненні інноваційних проектів.

Розглянемо, які знання виступають необхідними для усвідомлення майбутніми соціальними педагогами змісту проектної діяльності.

Британський фахівець А.Твелтвріз наголошує, що при плануванні проектів слід зважати на кілька аспектів:

- хто саме хоче його впровадити;
- чиї потреби він задовольнятиме;
- чи пробував хтось застосувати подібний підхід і які були результати;
- наскільки великими є шанси успішності проекту;
- яких ресурсів він потребує, кого необхідно залучити до проекту;
- де можна знайти підтримку [9, с.118].

Все це відображається в "життєвому циклі проекту" – періоді часу з моменту його появи до остаточної реалізації – який поділяється на мікроцикли:

- аналіз ситуації;
- розробка концепції проекту;
- планування проекту;
- реалізація проекту;
- корекція проекту за підсумками моніторингу;
- оцінка результатів та підведення підсумків проекту [2, с.71].

Визначаючи проблему, на вирішення якої будуть спрямовані проектні дії, важливо керуватися наступними критеріями:

1. Формулювання:

- стисла характеристика ситуації, що потребує змін;
- окреслення кола тих/того, кого/чого воно стосується;
- кількісна інформація;
- розгляд питання, яке стосується організаційних потреб/завдань.

2. Причини:

- що спричинило проблему?
- чи є наявними кілька причин?
- чи взаємопов'язані ці причини?

3. Наслідки:

- якими є наслідки проблеми?
- на яку кількість людей вона впливає?
- чи наявні політичні, культурні та економічні наслідки [7]?

Визначаючи мету і завдання проекту, майбутні соціальні педагоги повинні керуватись наступними вимогами: чіткість, зрозумілість, лаконічність, досяжність в рамках проекту, обов'язковість взаємозв'язку з виявленою соціальною проблемою. Своєї конкретності мета набуває в завданнях, оскільки в них визначаються практичні дії, які необхідно здійснити, щоб вирішити проблему (див. Таблицю 1).

Таблиця 1

Критерії формулювання завдань проекту

S	Specific	Конкретність	Чи конкретно є мета, чи достатньо вона зрозуміла з точки зору: «що, як, коли і де зміниться ситуація»?
M	Measurable	Вимірюваність	Чи піддаються завдання вимірюванню (кількісній оцінці)?
A	Areaspecific	Територіальність	Чи окреслюють завдання певний район або групу населення?
R	Realistic	Реалістичність	Чи спричинить виконання проекту до перетворень та зрушень, зазначених у меті?
T	Timebound	Визначеність у часі	Чи відображає мета період часу, впродовж якого вона має бути досягнута (протягом першої чверті або першої половини запланованого проміжку часу)?

При формулюванні мети та завдань проекту потрібно уникати термінів, що вказують процес діяльності (підтримати, посилати, сприяти, координувати тощо) на користь тих термінів, що підкреслюють завершеність процесу (підготувати, впровадити, організувати, апробувати тощо).

Мета та завдання проекту є базисом для опису змісту наміченої діяльності в правовому, економічному та організаційному аспектах.

Досить важливою складовою підготовки майбутніх соціальних педагогів до здійснення проектної діяльності є розуміння механізмів фінансового обґрунтування проекту, яке представляє собою базові розрахунки необхідних коштів, фіксацію їх джерел надходження. Кожен вид діяльності в межах проекту має бути обрахований і відповідати реальним цінам.

Щодо текстового оформлення проекту, майбутні фахівці мають бути спроможними скласти його керуючись наступною формою:

- резюме;
- вступ;
- опис проблеми на вирішення якої спрямований проект;
- цілі та задачі проекту;
- аудиторія (цільові групи);
- технології досягнення цілей;
- графік (план) реалізації проекту;
- очікувані результати (короткострокові та перспективні, мультиплікаційний ефект, життєздатність фінансова, інституціональна, політична);
- оцінка;
- бюджет;
- додатки.

Важливим для ефективної реалізації проекту є усвідомлення майбутніми випускниками спеціальності «соціальна педагогіка» ролі і значення моніторингу. Моніторинг – процес постійного накопичення інформації з усіх аспектів проекту, мета якого: визначити хід виконання та остаточного завершення запланованих дій, а також сприяти досягненню бажаної мети. Моніторинг виявляє проблеми, що постають у процесі реалізації проекту, та необхідні зміни і дозволяє вносити вчасні корективи у сам проект та розклад заходів до того, як вони стануть занадто серйозними чи некерованими. На першому рівні моніторинг здійснюється співробітниками проекту, на другому – установою, що виділяє кошти [1, с.244-245].

Майбутні соціальні педагоги мають володіти специфікою проведення багатогранного процесу оцінювання та визначати його вплив на якість виконуваної проектної діяльності. Оцінка – процес збору та аналізу інформації з метою визначення відповідності впродовж виконання проекту заходів та запланованих завдань, а також виявити якою мірою ці заходи сприяють досягненню сформульованих в проекті меті. Оцінка має бути закладена у план дій

і відбувається принаймні тричі: на самому початку (базова), посередині проекту і наприкінці, щоб засвідчити чи є проект вдалим щодо досягнення очікуваних результатів [7]. Оцінка буває внутрішня і зовнішня. Внутрішню оцінку, як правило, здійснюють люди, що безпосередньо реалізують проект. Для зовнішньої оцінки запрошуються незалежні експерти з інших організацій чи проектів.

Необхідним також є надання майбутнім соціальним педагогам знань про спектр засобів залучення громадськості як запоруки ефективної реалізації проекту. З цією метою, ми вважаємо за доцільне скористатися наступними видами робіт:

- інформування соціуму про хід реалізації проекту у засобах масової інформації;
- проведення круглих столів, презентацій, конференцій з метою пошуку потенційних партнерів для участі у проекті;
- поширення рекламно-інформаційних матеріалів про проект в різних організаціях та безпосередньо на вулиці;
- проведення різноманітних масових акцій;
- опитування громадян, як свого роду оцінка виконання проекту.

Висновки. Підсумовуючи результати теоретичного дослідження можемо зазначити, що майбутнім соціальним педагогам задля якісної проектної діяльності необхідно володіти цілим рядом теоретичних знань та вмінь, а саме:

- 1) знати критерії аналізу соціальної проблеми, що визначають її проектну здатність, вміти правильно формулювати мету та завдання проекту;
- 2) знати етапи проектної діяльності та вміти послідовно їх виконувати;
- 3) володіти необхідними знаннями щодо складання бюджету проекту, технологічного плану дій проекту;
- 4) вміти організувати, забезпечувати, контролювати хід реалізації проекту на всіх його етапах;
- 5) знати специфіку проведення моніторингу та оцінки і вміти аналізувати їх вплив на якість виконання проекту;
- 6) володіти техніками залучення громадськості на підтримку проекту.

Узагальнюючі вище зазначені професійні знання і вміння, необхідні майбутнім соціальним педагогам задля реалізації ними проектної діяльності варто зауважити, що неабияку роль при цьому безпосередньо відіграють особистісні характеристики спеціаліста. Такі як: комунікабельність, ініціативність, послідовність, толерантність тощо, які й забезпечують високу якість виконання проекту.

Здійснене нами дослідження підводить нас до необхідності розв'язання наступного завдання: визначення теоретичних основ підготовки майбутніх соціальних педагогів до проектної діяльності.

Література

1. Балакірева О. М. Моніторинг соціальних проектів і програм. // Соціальна робота в Україні на початку ХХІ століття: проблеми теорії і практики: Матеріали доповідей на міжнародній науково-практичній конференції 29-31 жовтня 2002 р. – Частина 2. – К.: ДЦССМ, 2002. – С.241-246
2. Безпалько О.В. Соціальна робота в громаді: навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 176 с.
3. Гольдріна І. Робота над тематичними проектами в процесі вивчення предметів гуманітарного та природничого циклів. – Херсон: РІПО, 1999. – 20 с.
4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – Київ: Либідь, 1997. – 379 с.
5. Зосименко О. В. Особливості організації проектної діяльності студентів під час вивчення педагогічних дисциплін: Методичні рекомендації для викладачів та студентів педагогічних вищих навчальних закладів. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2005. – 44 с.
6. Педагогическая энциклопедия. Гл. ред.: И.А.Каиров, Ф.Н.Петров. – Т.1., – М.: “Советская энциклопедия”, – 1968
7. Роздатковий матеріал для тренінгу “Управління проектами”, – Суми, 2006.
8. Самохина А. “Обучение через делание” использование проектного метода в правовой подготовке старшеклассников // Учитель. – 2003. № 4. – С.22-31
9. Семигіна Т. Робота в громаді: практика й політика. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2004. – 180с.

Анотація

У статті розкривається зміст підготовки майбутніх соціальних педагогів до проектної діяльності. Визначаються основні знання і вміння, що є необхідними для ефективної професійної самореалізації майбутніх випускників спеціальності “соціальна педагогіка”.

Аннотация

В статье раскрывается содержание подготовки будущих социальных педагогов к проектной деятельности. Определяются базовые знания и умения, необходимые для эффективной профессиональной самореализации будущих выпускников специальности “социальная педагогика”.